

K odolnosti obrany na taktickém stupni

*Redakčně upravený a zkrácený obsah článku plukovníka
A. F. Bulatova, kandidáta vojenských věd, docenta, uveřejněný
v sovětském časopise „Vojennaja mysl“ č. 1/1986.*

Vojenskohistorické zkušenosti svědčí o tom, že strana, která byla vynucena nebo záměrně přecházela do obrany, se snažila, aby byla nepřekonatelná pro útočníka. Avšak realizovat tuto snahu se v praxi vždy nepodařilo. Proto rozvoj teorie a praxe obrany na taktickém stupni je nerozlučně spojen s hledáním způsobů zvýšení její odolnosti, tj. schopnosti vojsk v obraně čelit úderům nepřítele, odrážet jeho útok a bránit obsazený rajón, úsek nebo pásmo obrany.

Autor článku na základě zkušeností z Velké vlastenecké války i z lokálních válek, z hlediska současné úrovně technického vybavení vojsk a také dosažených výsledků ve vojenském myšlení se zabývá některými otázkami odolnosti obrany na taktickém stupni v podmínkách použití konvenčních zbraní.

V letech minulé války bylo odolností obrany na taktickém stupni dosahováno jejím hlubokým členěním, rozhodným soustředováním sil a prostředků na nejdůležitějších směrech, dovednou organizací systému paléb a PVO, dokonalým ženijním vybudováním terénu, širokým manévrem palbou, silami a prostředky v průběhu boje a vedením protiztečlí. Úspěchu bojových činností napomáhalo pevné velení jednotkám a útvarům, nepřetržitá součinnost všech druhů vojsk, cílevědomá politická práce.

V průběhu války byla měněna šířka pásma obrany svazku. V jejím prvním období střelecké divize bránily pásmo 20–40 km, v druhém období jim byly přidělovány značně užší pásma (6–12 km). To umožňovalo zvětšit hloubku členění a hustotu sil a prostředků. Tato opatření měla příznivý vliv na dosažení cílů obrany.

Změny v technickém vybavení vojsk, které byly uskutečněny v poválečných letech, značně zvýšily jejich možnosti. Tím ještě více vzrostl problém dosažení odolnosti obrany na taktickém stupni. Je to způsobeno tím, že v soudobých podmínkách může útočník vést mohutnější a přesnější úder do značně větší hloubky a v krátké době vytvářet trhliny v obraně.

Zahraniční vojenští odborníci při rozpracovávání způsobů útočné činnosti, věnují značnou pozornost dosažení překvapení, vytvoření rozhodující převahy sil a prostředků

nad obráncem na určených směrech (ne méně 6:1), vedení hromadných úderů všemi prostředky do maximálně možné hloubky. Plně jsou tyto názory vyjádřeny v tzv. koncepci kombinované vzdušné a pozemní operace (sražení), která byla přijata v ozbrojených silách USA a schválena v armádách dalších států NATO. Hlavní pozornost je věnována zejména novým vysoce přesným systémům zbraní, s jejichž využitím se předpokládá v krátké době a ve velkých prostorách ničit nejen první, ale i druhé sledy obránce. Ke včasnému a nejúčelnějšímu využití výsledků hlubokého palebného ničení je předpokládána rozhodná činnost čelně působících úderných uskupení se širokým vedením přepadové činnosti s použitím vzdušných výsadků, útvarů a jednotek speciálního určení a prostředků REB.

Vzhledem ke změnám v prostředcích ozbrojeného zápasu a způsobů vedení útoku nepřítele nabývá obrana v podmínkách použití konvenčních zbraní na nových reysech: rozhodnost cílů, velký prostorový rozmach, intenzita a rychlý průběh, vysoká manévrovost, nesouvislá fronta, rychlé a náhlé změny situace na zemi a ve vzduchu. Kromě toho bude budována ve značně kratší době, než v minulé válce. Nebude výjimkou, že obranný boj může být zahájen po odražení hromadného nepřátelského leteckého úderu, útoku jeho tanků a motorizované pěchoty, vzdušných výsadků. V průběhu boje bude nutné vytvářet bojovou sestavu, systém palby, připravovat ženijní budování terénu a zátarasy. V těchto podmínkách bude mít zvláštní význam ničení nepřítele palbou, rozhodný manévr vojsky podél fronty a z hloubky na ohrožené směry, úporná obrana důležitých objektů i čar, vedení protiztečí.

To všechno staví vysoké požadavky na obranu taktického stupně, především na zvýšení její odolnosti. **Obranu je nutné připravovat tak, aby mohla úspěšně odolávat mohutnému palebnému působení nepřítele do celé její hloubky, úderům silných tankových uskupení z jakýchkoli směrů, rozhodným průlomům úderných uskupení do hloubky obrany, činnosti vzdušných výsadků i diverzních průzkumných jednotek (útvarů), aktivní a nepřetržitě činnosti REB.**

Současně však stále nebezpečí použití jaderných zbraní nepřítele vyžaduje, aby obrana byla odolná proti těmto zbraním, tj. schopná včas zjistit a zničit prostředky jaderného napadení útočníka do doby než je použije a uchránit vlastní síly a prostředky před jadernými údery.

Zkušenosti z lokálních válek svědčí o tom, že odolnost soudobé obrany na taktickém stupni ještě více než v minulosti závisí na efektivnosti palebného ničení útočníka, dovedném vytvoření bojových sestav a pásem obrany svazků, ženijním vybudování terénu i využití jeho obranných vlastností, použití zátarasů, organizaci spolehlivé PVO, odpovídajícím uskutečnění manévru a protiztečí, pevném velení vojskům, jejich vysoké morálně politické i psychologické přípravě a dalších faktorech.

Efektivní palebné ničení nepřítele bylo vždy důležitou podmínkou při dosažení odolnosti obrany na taktickém stupni. Již v důsledku bojů na počátku Velké vlastenecké války se názorně projevily nedostatky v organizaci systému palby v obraně. Především nebyla vždy věnována dostatečná pozornost vytváření mohutné a dobře organizované protitankové palby, schopné odrazit hromadné útoky tanků. Hustota protitankových zbraní v jednotlivých divizích se pohybovala od 0,5 do 1 děla na 1 km fronty a navíc byly rozmísťovány často lineárně poblíž předního okraje.

Obrana nabývala na odolnosti, když bojová sestava vojsk byla členěna do hloubky. To umožňovalo vytvářet systém palby všech druhů do velké hloubky, a dostatek silných dělostřeleckých skupin a protitankových záloh — zabezpečil soustředování palby

na nebezpečné směry. Tomu napomáhala i včas uskutečňovaná (v jednotlivých operacích) protipříprava, která donutila nepřítele zahájit útok později a méně organizovaně.

Značně narůstající průzkumné a palebné možnosti útočníka, vysoká schopnost zjištění a přesnost vedení úderů na důležité objekty v obraně nutí jiným způsobem organizovat palebné ničení nepřítele. Při plnění tohoto úkolu má prvořadý význam okamžité ničení rychle působících, vysoce přesných palebných a úderných prostředků.

Palebné ničení nepřítele spočívá dnes v komplexním působení proti němu na přístupech k obraně, před předním okrajem a v hloubce. Proto systém palby musí zahrnovat připravené mohutné údery raketového vojska a letectva, palbu dělostřelectva ze zakrytých palebných postavení, palbu protitankových prostředků pro přímou střelbu a palbu všech druhů zbraní motostřeleckých a tankových útvarů a rovněž použití ženijních prostředků.

Údery letectva a raketového vojska, palba dělostřelectva ze zakrytých palebných postavení jsou organizovány tak, aby ničení nepřítele bylo zahájeno co možná nejdále od předního okraje na maximální vzdálenosti střelby. To umožní zdržet zahájení přesunu a rozvíjení nepřítele, zamezit přísunu záloh na bojiště a vytvořit podmínky pro dosažení cílů obrany.

V současné době značně narůstají požadavky na organizaci boje s tanky a dalšími obrněnými vozidly, které jsou základem bojových sestav útočníka. Zkušenosti z lokálních válek potvrzují, že k tomu jsou využívány nejen speciální protitankové prostředky (PTRS, protitankové zbraně, granátomety), ale prakticky všechny prostředky ničení. Výrazně se zvýšila úloha taktického a vojskového letectva, raketových útvarů, polního dělostřelectva, ženijní munice.

V lokálních válkách měly stále vzrůstající úlohu při zabezpečování odolnosti obrany na taktickém stupni bitevní (protitankové) vrtulníky. Podle názoru západních odborníků jsou předurčeny především k ničení tanků na bojišti, umlčování pozemních palebných prostředků, k přímé letecké podpoře, zřizování minových zářezů na směrech postupu tanků a k plnění dalších úkolů.

I přesto, že vznikly efektivní prostředky boje s pěchotou, vzrostla její pancéřová ochrana i individuální ochrana vojáků s využitím neprůstřelných vest, nepozbyla v soudobé obraně na významu úloha palby z ručních zbraní. Důležitý význam bude mít zvláště při odrazení zteče v lese, členitém terénu, městech a osadách i také v jiných místech.

Palba dělostřelectva, protitankových prostředků a ručních zbraní musí být skloubena, vzájemně propojena. Je nutné, aby se doplňovala, zesilovala a zabezpečovala vytvořením souvislé mnohopatrové palby všech druhů. K narůstání její hustoty na nebezpečných směrech je zapotřebí předvídat široký manévry palebnými prostředky jak podél fronty, tak z hloubky, z méně aktivních směrů na hlavní.

Nutnou podmínkou k dosažení odolnosti obrany na taktickém stupni je dovedné vytvoření bojových sestav vševojskových svazků. Zkušenosti z Velké vlastenecké války potvrdily potřebu hlubokého členění střeleckých divízií, které brání hlavní pásmo obrany. V soudobých podmínkách tato potřeba ještě více vzrostla, což je ovlivněno zvýšením možností útočníka při vedení hlubokých úderů, uskutečnění obchvatů i obejití a narůstání úsilí v průběhu boje. Značně se zvětšil rozsah úkolů v boji s nepřítelem v týlu obránce. To zvyšuje požadavky na organizaci obrany. Zvláštní význam má určení optimální sestavy prvních a druhých sledů.

Při přípravě k odrazení úderu silného tankového uskupení nepřítele je nutné mít

u svazků (útvárů) silný první sled s dostatečným množstvím tanků, protitankových a protiletadlových prostředků. Takové jeho složení umožní způsobit útočníku značné ztráty před předním okrajem nebo v boji o první postavení, což má prvořadý význam k dosažení odolnosti obrany.

V letech války bylo první postavení zvláště dostatečně nasyceno vojsky v tom případě, kdy zahrnovalo prostory, na jejichž udržení závisela odolnost obrany jako celku a terénní podmínky příznivě ovlivňovaly vytvoření pevné obrany hlavními silami, zejména na této čáře.

Bojové zkušenosti však svědčí také o tom, že v souvislosti se situací není vždy možné nebo účelné mít v prvním sledu velkou část sil a prostředků. V jednotlivých případech je výhodnější, aby hlavní síly svazku byly ve druhém sledu. V tomto případě budou částečně chráněny před velkým množstvím průzkumných prostředků útočníka, méně budou pod jeho palebným působením a budou mít více možností k uchování bojové schopnosti k následující aktivní činnosti. To je zvláště důležité v podmínkách, kdy není před předním okrajem budováno zabezpečovací pásmo. Jsou také vytvářeny výhodné podmínky pro vlákání útočníka do palebných pytlů, uskutečnění rozsáhlého manévru palbou, silami a prostředky na nebezpečné směry, vedení silných protiztečí ke zničení nepřítele v plánovaných prostorech.

Variety soustřeďování hlavního úsilí vojsk v obraně rozšiřují možnosti projevení se velitelského tvůrčího přístupu, zvláště vojenské lsi, umožňují vyhnout se šablonovitosti při vytváření bojových sestav. V závislosti na konkrétních podmínkách situace je možné použít i v pásmu obrany jednoho svazku různých variant soustřeďování hlavního úsilí na jednom směru — v prvním sledu, na druhém směru — v hloubce.

Předurčení druhého sledu svazku má mnoho cílů. Nejcharakterističtějšími úkoly mohou být:

- zničení vklíněného nepřítele do hloubky palbou z obsazených postavení nebo protiztečí,
- opatření proti obchvatu i obejití útočníka,
- posílení obrany na nebezpečných směrech po zjištění zámyslu nepřítele,
- výměna útvárů prvního sledu, které ztratily bojovou schopnost,
- boj s vysazenými vzdušnými výsadky,
- vybudování nových čar obrany na bocích, v hloubce atd.

Současně s tím je zapotřebí vidět i negativní otázky hlubokého členění vojsk, které brání taktickou hloubku. Při uspořádání bojových sestav do dvou sledů na všech stupních (od jednotek až po svazek) nebude se značná část palebných prostředků podílet na odrážení nejsilnějšího prvního úderu nepřítele. Tyto prostředky však budou v prostorech neefektivnějšího nepřátelského působení. V podmínkách, kdy je boj s druhými sledy jedním z hlavních úkolů útočníka, mohou jím být způsobeny zbytečné ztráty, a to ještě do doby než zahájily boj. Proto k vytvoření bojových sestav je nutné přistupovat tvůrčím způsobem a vždy v souladu s konkrétní situací.

Změněný charakter bojové činnosti, zvláště její rostoucí manévrovost, vyžaduje jiný přístup k vybudování pásma obrany vševojskového svazku. Jeho parametry se značně zvětšily ve srovnání s minulostí.

Základem postavení se staly rotní opěrné body, budované ke kruhové obraně a systémem palby i zátarasy sloučené do praporečnických rajónů obrany. Současně s obrannými postaveními nabývá na významu použití prvků v pásmu obrany, které jsou předurčeny k zabezpečení manévru a zaujetí vojsky v průběhu boje: záložní i příčná postavení,

palebné čáry, které obsazují tankové jednotky a motostřelecké jednotky na BVP, čáry rozvíjení protitankových prostředků a čáry minování ženijními jednotkami. Jejich průběh musí být různý a je nutné, aby zabezpečovaly narůstání odporu, nedovolily obchvat i obejít, vytvořily palebné pytle a výhodné podmínky k uskutečnění protiztečí.

V letech války k oklamání nepřítele o skutečném uspořádání obrany a zvýšení odolnosti vojsk bylo před hlavním pásmem obrany budováno předsunuté postavení a někdy i zabezpečovací pásmo. Často byla před zahájením bojové činnosti vyváděna vojska z prvního postavení do hloubky, na druhé nebo třetí postavení. Tím se dařilo uchránit značnou část sil před palbou dělostřelectva nepřítele, a využít ji k aktivní činnosti v průběhu obranného boje.

V poválečném období ve spojitosti se zvýšením efektivity prostředků ničení výrazně se projevil tendence ke zvětšení hloubky zabezpečovacího pásma a sestavy vojsk, které je brání. Např. v americké armádě je toto pásmo hluboké 15–75 km a k jeho obraně je současně vyčleňováno: z armádního sboru lehký obrněný pluk, z divizí prvního sledu po 2–3 praporečnických taktických skupinách posílených polním a protiletadlovým dělostřelectvem, vrtulníky palebné podpory a ženijními jednotkami. Jejich bojová činnost je zabezpečována taktickým a vojskovým letectvem a prostředky REB.

Složení vojsk vyčleněných do zabezpečovacího pásma, jejich posílení a podpora závisí na stupni pohotovosti obrany v hlavním prostoru. Úkolem těchto vojsk je zjistit směr hlavního úderu a složení uskupení útočníka, způsobit značné ztráty na živé síle a technice, získat čas k soustředění vlastních vojsk na nebezpečných směrech v hlavním prostoru obrany.

Odolnost obrany je v určité míře určována stupněm ženijního vybudování terénu. Po zavedení vysoce přesných zbraní a nábojů se zvýšeným účinkem v armádách NATO nabývá toto na zvláštním významu i když plnění tohoto úkolu je spojeno s určitými potížemi. V důsledku řady příčin značně vzrostla pracnost a potřeba materiálu na vykonání této práce. Bylo-li dříve považováno za hlavní vybudování systému zákopů a spojovacích zákopů, pak v současné době je prvořadým úkolem vybudování okopů pro bojová vozidla různých druhů, které jsou základem palebné a úderné síly vojsk v obraně. Navíc se výrazně projevuje potřeba ochrany bojových vozidel před zničením samonáváděcími náboji různých druhů.

Pozornost ženijního budování terénu dále narůstá přípravou odolných úkrytů nejen pro první sledy a místa velení, ale také pro druhé sledy (zálohy), jejichž zranitelnost se značně zvýšila po zavedení vysoce přesných zbraní u pravděpodobného nepřítele.

Současně s tím, při spěšném přechodu do obrany pod úder nepřítele nebudou mít vojska dostatek času na vykonání ženijních prací. Proto zabezpečení požadovaného stupně odolnosti vševojskových svazků při zvýšení mohutnosti i přesnosti úderů a za současného náhlého snížení doby na vybudování různých staveb je jedním z důležitých problémů.

Jejich řešení je možné hledat v dalším zvýšení úrovně mechanizace práce všech druhů, včetně vybavení techniky prostředky samozakopávání, dovedného využití výhodných podmínek terénu, jeho maskovacích a ochranných vlastností, přirozených překážek atd.

Jedním z efektivních opatření, které napomáhají uchování odolnosti vojsk v obraně je maskování. Avšak jeho uskutečňování je stále složitější. Je to na jedné straně podmíněno rostoucí nasyceností vojsk různými druhy zbraní a bojové techniky velkých rozměrů a značným množstvím rádiových prostředků. V důsledku toho se znatelně zvětšilo množství demaskujících příznaků, a na druhé straně se zvýšily možnosti průzkumu ke

zjišťování obrany. Rozsah ztrát od úderů vysoce přesných zbraní nepřítele bude závislý na tom, jak rychle a přesně zjistí objekty a povede na ně mířené údery. To vyžaduje nejen přísné požadavky na maskování, ale naléhavě staví otázku o hledání nových způsobů ukrytí, dezinformace a imitace, organizaci aktivních opatření proti nepřátelským silám a prostředkům průzkumu.

Maskovací opatření musí uskutečňovat vojska z hlediska použití komplexu optických, tepelných, radiolokačních, radiotechnických a dalších průzkumných prostředků, které jsou jak na zemi, tak ve vzduchu. Zkušenosti z lokálních válek potvrzují, že efektivnost těchto druhů průzkumu může být snížena dovedným využitím maskovacích a ochranných vlastností terénu, včetně rozmístění vojsk s využitím prostorů, které nejsou v dosahu radiolokátorů (reléf terénu, lesy, zastavěné prostory), zabudováním různých překrytí nad povrchem techniky, která vylučuje tepelné paprsky, ukrytí techniky s využitím tabulkových prostředků a místního materiálu, použitím imitačních tepelných zdrojů (klamných tepelných cílů) k odvedení samonaváděcích nábojů od skutečných cílů, širokým využitím dýmových prostředků a dalšími opatřeními.

Zkušenosti z Velké vlastenecké války a z lokálních válek svědčí o stále narůstající úloze systému **ženijních zátarasů** v zabezpečení pevnosti obrany. Překážky, jež nutí nepřítele zpomalit postup při jejich překonávání nebo se zastavit, umožňuje obránci efektivněji využít vlastní palebné prostředky ke zničení útočících tanků a mechanizované pěchoty. Možnosti a tempa překonávání překážek útočníkem závisí na tom, nakolik jsou pod palbou obránce.

Při přechodu do obrany v krátké době mají důležitý význam výbušné zátarasy. Zvýšení jejich efektivnosti je spojováno především se vznikem prostředků pro minování na dálku (leteckých, vrtulníkových atd.). Po zavedení těchto prostředků vznikly možnosti místo včasného zjišťování minových polí značně velkých, vytvořit menší zátarasy a právě tam, kde byl zjištěn přesun (postup) útočníka. Přitom se předpokládá, že miny budou rozházeny bezprostředně před útočícími vojsky nebo přímo na bojové sestavy.

Odolnost soudobé obrany na taktickém stupni bude ve značné míře záviset na efektivnosti boje se vzdušným nepřítelem. Vyzbrojení letectva armád NATO řízenými zbraněmi k ničení pozemních cílů výrazně zvýšilo jeho bojové možnosti. Při plnění úkolů letecké podpory narůstá podíl bitevních letounů, bitevních vrtulníků, kromě toho smíšených letounových i vrtulníkových skupin. Zvyšuje se rozsah použití bezpilotních prostředků s dálkovým a programovým řízením k prolomení PVO, včetně ničení radiolokátorů, vytváření poruch a klamných cílů. To klade zvýšené požadavky na vojska PVO, na jeho schopnost včas zjišťovat vzdušného nepřítele a varovat vojska, soustřeďovat hlavní úsilí na obranu hlavního uskupení, ničit vzdušné cíle s malou odrazovou plochou.

Dosažení odolnosti obrany je dnes nemyslitelné bez organizace boje s nepřítelem v týlu obránce. Zkušenosti ze cvičení armád států NATO svědčí o tom, že po zahájení útoku je předpokládáno v široké míře využít vzdušné výsadky, manévrovací skupiny atd. Např. na cvičení v roce 1984 byla vyčleněna do sestavy vzdušné 1. anglické obrněné divize 6. aeromobilní brigáda, která působila společně s plukem vojskového letectva, vedla přepadovou činnost do týlu protivníka, vedla údery na jeho druhé sledy (zálohy), místa velení vojskům a na objekty v týlu v operačně taktické hloubce.

Efektivní boj s nepřítelem v týlu obrany bude značně ovlivňovat celkovou odolnost obrany na taktickém stupni. K vedení tohoto boje je nutné použít jen minimum sil a prostředků, abychom nedovolili nepříteli dosáhnout jeho cílů. V boji s výsadky nabývá na nejdůležitějším významu jejich předstížené palebné ničení ve výchozích prostorech prostředky PVO a pozemních vojsk při jejich ničení za letu, při přibližování k prosto-

ru vysazení a v průběhu vysazení. Neefektivněji je možné tento úkol plnit speciálně vyčleněnými motostřeleckými jednotkami na dopravních bojových vrtulnících za podpory bojových vrtulníků. Tyto prostředky mohou v krátké době po obdržení signálu palbě působit proti výsadku v prostoru vysazení, uskutečnit potřebný manévru a zahájit jeho ničení v nejvýhodnější době. Důležitým opatřením je také plánování manévru dělostřelectvem, jeho palbou, údery letectva a kromě toho obrana i ochrana objektů ve vlastním týlu.

Dosažení odolnosti obrany na taktickém stupni není možné bez použití aktivních způsobů jejího vedení. Aktivnost obrany spočívá v nepřetržitém ničení útočících vojsk všemi prostředky, ve vnucení vlastní vůle nepříteli, vytvoření nevýhodných podmínek pro něho k vedení boje, uskutečnění širokého manévru a protiztečí. Odolnost a aktivnost jsou dva vzájemně spojené požadavky na obranu. Její vysoké aktivnosti nemůže být dosaženo bez odolnosti, která bude tím vyšší, čím aktivnější je boj.

Soudobé zbraně jsou předpokladem k dalšímu zvýšení aktivnosti obrany na taktickém stupni. Výsledkem je zvýšení jak odolnosti vojsk v obraně, tak jejich možností způsobit útočníkovi ztráty na dalekých přístupech k obraně, za boje o přední okraj a v hloubce.

Nasycenost svazků tanky a dalšími obrněnými vozidly s vysokou průchodivostí a ochranou podstatně zvyšuje pohyblivost vojsk v obraně, jejich schopnost manévrovat v průběhu boje, rychle zaujímat postavení na nových nepřipravených čarách a vést silné protizteče.

Soudobá obrana je dynamickým druhem boje, ve kterém současně s palběnými údery má široké použití manévru všech druhů. Jeho hlavním cílem je zlepšit poměr sil na nebezpečných směrech, zaujmout nejvýhodnější postavení vůči nepříteli, nedopustit obchvat i obejít útvarů v obraně a přenesení úsilí do hloubky, vysazení výsadků i jejich činnost; tak zabezpečit odolnost obrany.

Obránce může změnit situaci ve svůj prospěch jen s využitím rychlého a smělého manévru. Je-li pro útočníka základem úspěchu rozhodné soustředění sil na zvolených směrech, pak hlavní činností obránce musí být snaha manévrem svých sil snížit tuto převahu na minimum (podle názoru amerických odborníků ne více jak 3:1). Přítom manévru dosáhne svého cíle za podmínky, podaří-li se předejít nepříteli v činnosti.

Na vysoké aktuálnosti nabývá manévru ve prospěch boje se silnými tankovými uskupeními, která útočí nebo obcházejí postavení vojsk v obraně. Podstata tohoto manévru spočívá ve včasné změně postavení jednotlivých palběných prostředků a jednotek, které bezprostředně odrážejí útok a rovněž v rychlém zaujetí výhodných postavení, palběných čar tankovými, protitankovými a motostřeleckými jednotkami na BVP druhých sledů (záloh) současně se zřízením minových polí na nebezpečných tankových směrech. Přítom je důležité zaujmout obranu na boku ve vztahu k nepříteli. V soudobém boji jsou neefektivnějším prostředkem manévru bojové vrtulníky, které mohou v krátké době vytvořit potřebnou hustotu protitankové palby na nebezpečném směru.

Činnost útočícího nepříteli na jednotlivých směrech, široké použití obchvatu a obejítí podmiňují nutnost manévru silami a prostředky podél fronty. Proto je důležité včas stanovit vhodné a skryté osy přesunu, plánovat obranu jednotek a útvarů při změně postavení a čar palby a prostředky PVO.

Zvláštní pozornost je nutné věnovat dovednému a účinnému použití dýmu a výbušných zátarasů.

Při odrážení úderu nepříteli, který má převahu, je možné použít i takového druhu manévru, jako je odchod. Obránce musí být připraven rychle vyjít z boje, odpoutat se

od nepřítele a zaujímat nová postavení, vést proti němu vstřícné úder, uskutečňovat překvapivou činnost a přitom udržovat těsnou součinnost mezi sebou, se sousedy a dělostřelectvem, s bojovými vrtulníky a s prostředky zřizování výbušných zářasů. Výsledkem takového manévru palbou a vojsky může být obrana organizovaná na nových čarách v hloubce nebo na bocích. Včasný manévr silami, prostředky a palbou v obraně může zabezpečit odrazení úderu i takového nepřítele, který má mnohonásobnou převahu.

Zvýšení aktivity obrany na taktickém stupni se projevuje také v růstu podílu útočných způsobů činnosti při jejím vedení, včetně smělejších protiztečí. Protizteče omezují iniciativu útočníka, snižují tempo jeho postupu a jsou jedinou možností k získání celkové iniciativy, bez které nemůže obrana dosáhnout konečného cíle. Avšak v daném případě se obránce stává útočником a ztrácí všechny přednosti obrany.

Na počátku Velké vlastenecké války při obraně svazků a útvarů v širokých pásmech protizteče jejich druhých sledů proti silným tankovým uskupením nepřítele byly často málo efektivní, protože útočník měl značnou převahu sil a prostředků.

V soudobých podmínkách možnosti útočníka k odrazení protiztečí ještě více vzrostly. K plnění tohoto úkolu může použít tanky, BVP, pozemní PTRS, polní dělostřelectvo, vojenské a taktické letectvo. Proto úspěch protizteče ještě více bude záviset na palebném ničení útočícího (vklíněného) nepřítele a vytvoření místní převahy nad ním.

Lokální války svědčí o tom, že protizteče dosahovaly svých cílů v podmínkách, kdy nepřítel v důsledku úporné obrany útvarů prvního sledu utrpěl značné ztráty a nemohl prolomit jejich obranu, jeho útok byl zastaven, bojová sestava narušena, bližší zálohy spotřebovány, zavázány do boje nebo byly zdrženy. V každém případě je zapotřebí protizteč vést s překvapením, důrazně a tam, kde nepřítel nejméně očekává aktivní činnost, zvláště na jeho bocích nebo v týlu.

Zkušenosti z minulosti dokazují, že při dobře organizovaném, pevném a nepřetržitém velení vojskům dosahoval obránce úspěchu v boji se značně silnějším útočником. Právě dovedné velení v boji silám a prostředkům umožňovalo maximálně využívat velkých možností vojsk při plnění nejsložitějších bojových úkolů. Zabezpečit vysokou kvalitu velení znamená vždy v daných konkrétních podmínkách přijímat a uvádět do života nejlepší rozhodnutí, které nejvíce odpovídá vzniklé situaci a stanovenému úkolu, které zabezpečuje originální, nešablonovitě uspořádání obrany a použití efektivních způsobů vedení boje. Je velmi důležité dosáhnout toho, aby přechod do obrany nebyl důsledkem neočekávaného úderu nepřítele, ale byl výsledkem hlubokého předvídání vývoje situace a včasného zjištění záměrů útočníka. To umožní získat čas na organizování obrany a bude napomáhat jejímu úspěšnému vedení.

Přijetí rozhodnutí a stanovení úkolů na mapě bylo v letech války hodnoceno jako velmi důležitá, avšak jen počáteční součást přípravy obrany. Potom (z hlediska času) pokračovala intenzivní práce v terénu k upřesnění rozhodnutí, bojových úkolů útvarům, organizace součinnosti, palebného ničení nepřítele, obranných prací, vytvoření systémů PVO a zřízení zářasů, maskovacích opatření, všestrannému zabezpečení boje a bezprostřední přípravě vojsk k plnění bojového úkolu.

V systému přípravy obranného boje měla důležitou úlohu politická práce, která byla zaměřena na mobilizování vojáků k úspěšnému splnění stanovených bojových úkolů. Ohromná síla soudobých ničivých prostředků a složitost charakteru obranného boje vyžadují ještě ve větší míře mimořádně morálně politické kvality vojáků. Vysoká politická uvědomělost, organizovanost a kázeň, smělost, vynalézavost, neochvějná vytrvalost a snaha za všech okolností splnit stanovený úkol patří k výjimečně důležitým faktorům k dosažení odolnosti obrany.